

читацької підготовки. У ході дослідження також з'ясувалося, що ілюстративний матеріал підручника використовується вчителями недостатньо, а підсумковому етапу уроку часто не приділяється належна увага. Отримані результати свідчать про важливість підвищення методичної підготовки вчителів початкової школи, адже від того, наскільки грамотно і раціонально педагог організовує роботу з підручником, безпосередньо залежить рівень читацької компетентності та літературної освіти учнів.

Список використаних джерел

1. Богданець-Білокаленко Н. І., Шумейко Ю. М. Літературне читання: підручник для 3 класу. Київ : Грамота, 2020.
2. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початкових класах. Київ : Літера ЛТД, 2018. 370 с.
3. Качак Т. Літературна освіта молодших школярів. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2024. 200 с.
4. Кизилова В. В. Ефективне читання: навч. посіб. Полтава: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2022. 120 с.
5. Міністерство освіти і науки України. Державний стандарт початкової освіти. Київ, 2018.
6. Нова українська школа. Типові освітні програми для початкової школи. Київ, 2018.

Христина Попович,
студентка педагогічного факультету,

Тетяна Качак,
докторка філологічних наук, професорка,
Карпатський національний
університет імені Василя Стефаника, Україна

ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІЙНИХ МОТИВІВ У ДИТЯЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ НАВИЧКИ СВІДОМОГО ЧИТАННЯ

У статті проаналізовано твори дитячої літератури на християнську тематику в контексті їх педагогічного потенціалу. Висвітлено їхню роль у формуванні духовно-моральних якостей, християнських цінностей (любви, милосердя, доброти, прощення), становленні світогляду молодших школярів засобами художнього слова та розвитку навички свідомого читання.

***Ключові слова:** біблійні мотиви, дитяча література, свідоме читання, смислове сприйняття тексту, читацька компетентність, духовний розвиток, моральні цінності.*

Вступ

У сучасних умовах, коли українське суспільство переживає складні випробування, спричинені російсько-українською війною, особливої актуальності набуває проблема духовного виховання дітей. Порухення звичного способу життя, емоційна нестабільність, втрата відчуття безпеки спонукають до пошуку ефективних засобів формування внутрішньої стійкості особистості. У цьому контексті важливу роль відіграють християнські цінності – любов, милосердя, прощення, співчуття, віра, які допомагають дитині осмислити складні життєві обставини та сформувати моральні орієнтири.

Особливого значення набуває звернення до дитячої літератури як засобу духовно-морального розвитку молодших школярів. Саме художній текст, доступний і емоційно насичений, сприяє глибшому сприйняттю моральних істин, формує здатність до співпереживання та рефлексії. У цьому аспекті важливе місце займають твори, що містять біблійні мотиви, адже вони не лише знайомлять дітей із духовною спадщиною, а й навчають розуміти символіку, інтерпретувати зміст і робити особистісно значущі висновки.

Використання біблійних мотивів у дитячій літературі відкриває широкі можливості не тільки для морально-етичного виховання, а й для формування навички свідомого читання. Діти вчаться не просто відтворювати зміст прочитаного, а осмислювати його, аналізувати вчинки персонажів, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, співвідносити текст із власним життєвим досвідом. Такий підхід сприяє розвитку читацької компетентності, критичного мислення та духовного зростання особистості.

Отже, дослідження використання біблійних мотивів у дитячій літературі як засобу формування навички свідомого читання є актуальним у сучасному освітньому просторі. Воно поєднує педагогічний, духовний та культурний аспекти, сприяючи вихованню свідомого, морально зрілого читача, здатного до глибокого розуміння тексту та усвідомленого сприйняття духовних цінностей.

Мета статті – проаналізувати використання біблійних мотивів у дитячій літературі та визначити їх вплив на формування навички свідомого читання і морального розвитку дітей.

Результати дослідження

Проблема використання християнської дитячої літератури як засобу формування моральних цінностей та навички свідомого читання молодших школярів дедалі частіше привертає увагу сучасних дослідників. Науковці наголошують на важливості інтеграції духовно-морального компонента в освітній процес, зокрема через залучення дітей до осмисленого читання художніх і дидактичних текстів. Особлива роль відводиться творам, що поєднують доступність викладу з глибоким змістом, спрямованим на розвиток емоційного інтелекту, емпатії та здатності до морального вибору.

Біблійні мотиви – це запозичення з Біблії (Старого та Нового Завітів) сюжетів, образів, символів, ідей та фразеологізмів, які переосмислюються у художньому творі. Вони є невід'ємною частиною світової літератури, виконуючи роль «вічних сюжетів» та морально-етичних орієнтирів. У сучасній дитячій літературі біблійні сюжети, мотиви й образи часто використовують Галина Кирпа, Дзвінка Матіяш, Богдана Матіяш та інші письменники [3].

Водночас у працях з методики читання О. Савченко, Г. Коваль, О. Джеджелей, Л. Іванової наголошується, що «свідоме читання формується у процесі активної взаємодії учня з текстом, що передбачає його розуміння, інтерпретацію та оцінювання змісту» [5]. Крім того, як зазначає Т. Качак, «свідоме читання забезпечує уміння читати з ясным розумінням змісту тексту, описаних подій, зв'язку між ними й уміння оцінити вчинки дійових осіб... Свідомим визнається читання, якщо учень спроможний не тільки переказати, а й висловити своє ставлення до прочитаного» [2, с. 62]

У цьому контексті вагоме значення мають твори сучасних авторів християнської дитячої літератури, зокрема книжка Наталії Сиротич «Як гарно все придумав Бог» [6], яка вирізняється поєднанням духовного змісту з

актуальними для українських дітей реаліями. Авторка використовує життєві ситуації, близькі дитині, що сприяє глибшому розумінню прочитаного та формуванню особистісного ставлення до нього. Зокрема, оповідання, пов'язані з темою війни, безпеки та вимушеного переселення, подані через дитяче сприйняття, що дозволяє учням не лише співпереживати героям, а й осмислювати власні емоції у світлі християнських цінностей.

Використання таких текстів у навчальному процесі сприяє формуванню свідомого читання, оскільки учні навчаються аналізувати поведінку персонажів, визначати мотиви їхніх вчинків та інтерпретувати їх як прояви любові, милосердя й віри. Важливим є й те, що структура книги (наявність завдань, молитов, віршів) забезпечує комплексний підхід до роботи з текстом, поєднуючи пізнавальний, емоційний і діяльнісний компоненти.

Не менш важливим є використання навчальних видань, зокрема «Християнського Букваря» [7], у якому процес навчання грамоти поєднується з духовно-моральним вихованням. Такий підхід відповідає сучасним педагогічним вимогам інтегрованого навчання, коли формування базових читацьких умінь супроводжується засвоєнням ціннісних орієнтирів. Через вивчення літер і коротких текстів учні ознайомлюються з біблійними істинами, що сприяє усвідомленню морального змісту прочитаного.

Особливістю цього видання є використання прикладів із Святого Письма та життя Ісуса Христа як моральних орієнтирів. Це дозволяє учням не лише навчитися читати, а й аналізувати вчинки героїв, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та співвідносити їх із власним досвідом. Це сприяє формуванню в учнів навички свідомого читання, розвитку критичного мислення та внутрішньої мотивації до моральної поведінки.

У книжці «Перші кроки з Ісусом» Ренати Гіротті Гарсії [4] особливу увагу приділено темі діл милосердя як важливого прояву християнського життя. Авторка у доступній для дітей формі пояснює, що милосердя – це не лише почуття, а конкретні вчинки, спрямовані на допомогу ближньому в його

потребах, труднощах і стражданнях. Текст ґрунтується на біблійному вченні та підкріплюється словами Ісуса: «Істинно кажу вам: усе, що ви зробили одному з моїх братів найменших – ви мені зробили» (Мт. 25, 40).

У книзі чітко структуровано діла милосердя щодо тіла (нагодувати голодного, напоїти спраглого, одягнути нагого, прийняти подорожнього, послужити недужому, відвідати в'язня, похоронити померлого) та діла милосердя щодо душі (навернути грішника, навчити невіжа, порадити сумнівному, потішити сумного, терпеливо зносити кривду, прощати образи, молитися за живих і померлих). Такий поділ допомагає дітям системно осмислити зміст християнського життя та зрозуміти, як ці цінності реалізуються у повсякденності.

Книга сприяє формуванню навички свідомого читання, адже спонукає учнів не лише запам'ятовувати інформацію, а й осмислювати її, співвідносити з власним життєвим досвідом і застосовувати на практиці. Через простоту викладу та конкретність прикладів діти вчаться інтерпретувати прочитане, аналізувати власні вчинки та робити моральні висновки.

Після читання цієї книги доцільно обговорити з учнями такі питання:

- Що означає бути милосердним?
- Які діла милосердя ти вже можеш виконувати у своєму житті?
- Чому важливо допомагати іншим людям?
- Як слова Ісуса можна застосувати у щоденних ситуаціях?

Учням можна запропонувати виконати практичні та творчі завдання: скласти «щоденник добрих справ», намалювати ілюстрації до діл милосердя або розіграти життєві ситуації, у яких вони можуть допомогти іншим. Доцільною є також організація акції «Твори добро», під час якої діти реалізовуватимуть конкретні діла милосердя у школі чи вдома. Це сприятиме глибшому розумінню змісту твору та формуванню свідомого, осмисленого читання.

У книжці «Біблія для юних читачів» [1] подано біблійні історії у доступній та зрозумілій формі для дітей молодшого шкільного віку. Особливе місце займають оповіді про життя і вчинки Ісуса Христа, які сприяють формуванню християнських цінностей та розвитку навички свідомого читання. Зокрема, у розповіді про воскресіння Лазаря розкривається глибокий зміст віри, дружби та Божої любові. Ісус постає як той, хто співчуває, підтримує та дарує надію навіть у найважчі моменти. Через цю історію діти вчаться розуміти силу віри, довіру до Бога та значення справжньої дружби. Текст подано простою мовою, що дозволяє учням не лише сприймати зміст, а й осмислювати його, співвідносити з власним досвідом.

Використання таких біблійних оповідей сприяє формуванню свідомого читання, оскільки учні навчаються аналізувати події, визначати головну думку, розуміти вчинки персонажів та їхні мотиви. Водночас вони засвоюють важливі моральні істини, які мають практичне значення у повсякденному житті.

Після прочитання цієї історії доцільно обговорити з учнями такі питання:

- Хто такий Лазар і ким він був для Ісуса?
- Чому Ісус допоміг Лазарю?
- Що ця історія говорить нам про віру та надію?
- Як ми можемо підтримувати інших у складних ситуаціях?

Учням можна запропонувати виконати творчі завдання: переказати історію від імені одного з героїв, намалювати ілюстрацію до події або скласти коротке роздумування про те, що означає вірити та допомагати іншим. Також доцільно організувати інсценізацію уривка, що допоможе дітям глибше зрозуміти зміст і пережити його емоційно. Це сприятиме не лише розвитку читацьких умінь, а й формуванню духовних цінностей.

Повертаючись до книжки Наталії Сиротич «Як гарно все придумав Бог» [6], проілюстрованої Віталієм Дзюбаком, зауважуємо, що християнські

цінності переплітаються з актуальними для українських дітей реаліями. Збірка містить 30 коротких історій, які допомагають дитині знайти духовну опору у світі. Особливо цінною в сучасних умовах є методика опрацювання тем, пов'язаних із війною та безпекою, через призму віри.

Зокрема, в оповіданні «Бог, Ангели й війна» складна тема вимушеного переселення та небезпеки подається через сприйняття хлопчика Максимка. Текст допомагає дитині трансформувати страх у відчуття захищеності, вводячи метафору «ангелів у людській подобі». Ісус та духовний світ постають як реальна підтримка, що діє через конкретні вчинки людей. Проста мова оповіді, підкріплена біблійною цитатою, дозволяє учням не лише співпереживати герою, а й осмислювати власні емоції, співвідносячи їх із християнським розумінням добра і допомоги.

Використання цієї історії сприяє формуванню свідомого читання, оскільки діти навчаються аналізувати мотиви вчинків персонажів (волонтерів, військових, лікарів) та інтерпретувати їх як прояви Божої любові. Структура книги, яка включає не лише текст, а й вірш, молитву та завдання, дозволяє комплексно працювати над засвоєнням моральних істин. Учні засвоюють, що «кожна людина, яка робить добро... схожа на ангела», що має практичне значення для їхньої щоденної поведінки.

Після прочитання цієї історії доцільно обговорити з учнями такі питання:

- Чому Максимко з батьками змушений був поїхати з дому?
- Як хлопчик зрозумів, хто такі волонтери, і чому він назвав їх ангелами?
- Про що ця історія говорить нам у контексті віри та надії під час війни?
- Які добрі справи ми можемо зробити сьогодні, щоб бути схожими на ангелів?

Учням можна запропонувати виконати творчі завдання, спираючись на методичний апарат книги. Наприклад, дати відповідь на запитання «Скількох людей, схожих на ангелів, ти сьогодні бачив?», намалювати волонтера чи

військового з крилами ангела або скласти власну коротку молитву про захист та допомогу. Також доцільно запропонувати дітям вивчити короткий вірш-римування з тексту: «Коли я комусь помагаю, то, наче ангел, його обіймаю». Це сприятиме не лише розвитку читацьких умінь, а й формуванню стійких духовних цінностей та емоційного інтелекту.

У виданні «Християнський Буквар» [7], присвяченому 2000-річчю Різдва Христового, процес навчання грамоти нерозривно пов'язаний із духовним та моральним вихованням. Книга побудована так, щоб через вивчення літер та читання простих текстів закладати основи християнського світогляду в дітей молодшого шкільного віку. Навіть на етапі освоєння алфавіту учні знайомляться з фундаментальними духовними поняттями. Але разом з тим у процесі роботи з цією книжкою ефективно розвивається навичка свідомого читання. Зокрема, на сторінці, присвяченій літері «Ш», опрацьовується тема «Шанування батьків». Текст не лише навчає читати, а й розкриває глибокий зміст четвертої Заповіді Божої. Ісус Христос постає тут як «взірець шанування батьків», що спонукає дітей брати з Нього приклад у власному житті. Окрім позитивного прикладу Святої Родини (представленого на ілюстрації), буквар містить і повчальну біблійну історію про Хама, щоб показати наслідки непослуху та нешанобливого ставлення до рідних. Такий підхід допомагає учням зрозуміти силу слова та відповідальність за свої вчинки.

Текст, виділений синім кольором («Шануй батька твого і матір твою...»), слугує ключовою моральною істиною, яку учні мають засвоїти та співвіднести з власним повсякденним досвідом. Після опрацювання цієї сторінки доцільно обговорити з учнями такі питання:

- Яку заповідь Божу ми вивчили на цю літеру?
- Як Ісус Христос ставився до Своїх батьків?
- Чому важливо слухати та поважати батьків щодня?
- Що означає виявляти шану «словами і добрими вчинками»?

Учням можна запропонувати виконати творчі завдання: вивчити напам'ять четверту заповідь, намалювати малюнок на тему «Я допомагаю мамі/татові», або розповісти короткий спогад про те, як вони разом із батьками робили якусь добру справу. Також доцільно запропонувати дітям подумати, які ще слова на літеру «Ш» пов'язані з шаною (наприклад, «шана», «шанобливий»). Це сприятиме не лише розвитку читацьких та мовленнєвих умінь, а й формуванню фундаментальних духовних цінностей, на яких будується українська сім'я та Батьківщина.

Висновки

Сучасні українські дитячі книги з біблійними мотивами є важливим засобом виховання морально-духовних цінностей та розвитку свідомого читання у молодших школярів. Їх прочитання, супроводжене правильно організованою методичною роботою, спрямованою на осмислення, аналіз та інтерпретацію тексту, сприяє формуванню у дітей умінь розрізняти добро і зло, аналізувати вчинки персонажів та робити моральні висновки. Робота з такими творами допомагає учням не лише усвідомити значення біблійних цінностей у житті, а й розвиває в них почуття доброти, милосердя, вдячності та відповідальності за власні вчинки.

Список використаних джерел

1. Армор М.К. Біблія для юних читачів / пер. з англ. мов. Бабенко П., Донецьк: ОБФ «Східноєвропейська Місія», 2010. 268 с.
2. Качак Т. Літературна освіта молодших школярів. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2024. 200с.
3. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва: підручник. 3-тє вид., доповн. К.: ВЦ «Академія», 2025. 456 с.
4. Рената Гіротті Гарсія. Перші кроки з Ісусом. Івано-Франківськ: Видавництво «Апостол», 2017. 64с.
5. Савченко О. Методика читання у початкових класах: посібник для вчителя. К.: Освіта, 2007. 334 с.
6. Сиротич Наталія. Як гарно все придумав Бог. 30 коротких історій для дітей. Івано-Франківськ: Видавництво «Апостол», 2025. 64с.
7. Француз. А.Й., Березовський М.Й., Назаренко Н.В., Попович Ю.М. Християнський буквар. Навчально-пізнавальний посібник. Івано-Франківськ: Друкарня Брошнівського підприємства «Таля». 1999. 112с.